

Gazdasági placebohatás

Váczai István / 2018.01.10., szerda 17:43 /

Ha a Fidesz nyeri a választásokat, folytatódik a rögtönzésekre és az újraelosztásra épülő gazdaságpolitika, amely se nem unortodox, se nem eredményes – mondja Csaba László. A Közép-európai és a Corvinus Egyetem tanára, az Orbán-kormány volt tanácsadója a CEU jövőjéről is beszél.

– Izgalmas évünk lesz a gazdaságban?

– Nem várok nagy izgalmakat; ami kockázati tényező, az látható, és be is van árazva. Az egyes számú az amerikai kamatemelési hullám, amely folytatódni fog, és kiszívja a feltörekvő piacokról a pénzeket. A menekültválság inkább csillapodni fog. Ha Európa megegyezik mind a két líbiai kormánnyal, akkor vissza lehet fordítani az embercsempészeket, nem emberi jog a működésük. Nem mondom, hogy semennyien nem jönnek, de a 2015-öshöz hasonló óriási nyomás nem lesz. Európában az átevíckélés politikája lesz jellemző, mert több nagy tagállamban a kormány meggyengült, nem tud kezdeményezni. Ami Amerikát illeti, meg lennék lepve, ha Donald Trump év végén még mindig elnök lenne.

– El fogják mozdítani?

– Az orosz befolyással kapcsolatos vizsgálatok olyan előrehaladott szakaszban vannak, hogy nem a kimenetelük a kérdés, hanem hogy Trump kit ránt még magával. Most úgy tűnik, ő és az alelnöke nyakig benne vannak az ügyben, ami az 1799-ben elfogadott nemzetbiztonsági törvénnyel élesen ellentétes. Félrevezették az igazságszolgáltatást, elmozdították az FBI vezetőjét. Ebből az Egyesült Államokban egy is elég ahhoz, hogy eltávolítsanak egy elnököt. Ott működnek az intézmények. Azt gondolom, új választás helyett inkább átmeneti elnök lesz. Ez nem bénítja meg az országot, a gazdaság sem rendül meg. Az adócsökkentés megvolt, és minden republikánus háttérembertől azt hallottam, hogy amint megvan az adócsomag, „meg lehet szabadulni ettől a hülyétől”. A Wall Street kormánya megmarad, az extremitások és a bűnözők nélkül.

– Idehaza tavasszal választások lesznek. Ha a Fidesz győz, a gazdaságpolitika változatlan formában folytatódik majd?

– Az a meggyőződés, hogy győztes csapaton ne változtass. A győztes csapatban pedig a stílus lett maga az ember. Folytatódik az a konventkormányzás, amelyről 2010 és 2012 között azt gondoltuk, hogy a tapasztalatlanság vagy a görög válság miatt alakult ki. A képviselői által unortodoxnak nevezett gazdaságpolitika a rögtönzésekre épül, és az újraelosztás van az előtérben. Ez se nem új, se nem eredményes.

– Tavalaly rég látott, négy százalék körüli tempóban nőtt a gazdaság, és idénre is ez a prognózis.

– Úgy, hogy Németországban is van közel háromszázalékos növekedés. Akkor hol a felzárkózásunk? És ha ennyire jó a növekedésünk, akkor miért húz el mellettünk mindenki? Észtország, amely a szovjet birodalom perifériája volt. Lengyelország, amely 30-40 százalékkal le volt maradva. Szlovákia szintén lemaradt minket. Románia lemaradása soha nem volt ilyen kicsi. A trianoni időkben a magyar fejlettség negyedén voltak, most már 15 százalék sincs a különbség. Valami csak hibádzik.

– A kormány meg is hirdette a versenyképességi fordulatot, hogy a felzárkózás lendületet kapjon.

– Akkor le kellene venni 10 százalékot az állami újraelosztásból, és kinn kellene hagyni a magángazdaságban, hogy legyen miből fejleszteni. De ha az állam ott van minden kilométerkőnél, akkor ennek fedezetét be kell szedni közterhekben. Ha nem közvetlen, akkor közvetett adóban, hozzájárulásban. Nincs előremenetel, mert nincs miből. Az, hogy most kialakult egy ingatlanbuborék, és erre az építőipar rácuppant, inkább kockázati tényező. El vagyok képedve, hogy nemzeti banki vezetők második-harmadik lakás vásárlására, azaz spekulációra biztatják az embereket.

– Vagy inkább befektetésre – de ez miért baj?

– Amikor eltűnnek a kamatok, és a megtakarítás a természetes környezetéből, a bank- és a tőzsdei instrumentumok világából átmegy a reálszférába, ahol nem tudjuk, csak feltételezzük, hogy mennyi ennek az értéke, akkor a buborékosodás természetes módon jön létre. Magyarországon már hosszú ideje fennáll a nullkamat-környezet, és a vásárlók jelentős része

befektetési célból vesz ingatlant. Ezt buborékosodásnak lehet nevezni, amiből nem sok jó szokott származni, lásd a 2008-as válság kirobbanását.

– A bitcoin, illetve általában a kriptodevizák is elképesztő felfutást produkáltak. Idén is folytatódhat az örület?

– Egész biztos. Amikor a kamatok és a pénzpiaci hozamok nagyon alacsonyan tartásának együgyű politikája öncéllá válik, és az a bevett bölcsesség, hogy ez az új normalitás, ennek így kell lennie, az emberi természetből adódik, hogy keresünk valami jónak tűnő befektetési lehetőséget. A 90-es évek végén ilyen volt az új, internetes gazdaság, és az volt a mondás, hogy a gyors növekedése révén megteremti a maga fedezetét. Most itt vannak a kriptodevizák. A dolog természetéből fakad ez a növekedési ütem, de az is, hogy miután e mögött nem áll pénzügyi védőháló, ez egy játszma. Felfut, kipukkad, aztán jön egy másik.

– Visszatérve a hazai ügyekre: a kormány részéről az is rendszeresen elhangzik, hogy vége az olcsó munkaerőre építő gazdaságpolitika korszakának. Ebből az következik, hogy változtatni akarnak.

– Mit ajánlanak helyette, az Irinyi-tervet? Megmondják, hogy az agyaggalamb-lövészethez a fegyvereket melyik üzem gyártja a következő 30 évben? Az oktatási ráfordítás nem növekedett, sőt, folyik a forráskivonás. A szabályozás nem válik átláthatóvá. Beláthatatlanok a következményei az olyan ügyeknek, mint a Jobbikkal való leszámolás. Fogalmam sincs, mi a helyes álláspont, de problematikus, hogy egy állami szerv megállapítja, a hirdetési piacon mi az igazságos ár, és még fellebbezni sem lehet ellene. Ez a befektetőket is elriaszthatja. Szerkezeti okok miatt a magánberuházás nagyon gyenge. Ami van, az állami, és nem megtérülő jellegű. Hogy lesz ebből tartós gazdasági növekedés? Nem látom, hogy az állam elkezdene takarékoskodni magán, és ezt a pénzt odaadná oktatásra, kutatás-fejlesztésre, otthagyná a vállalkozóknál.

– Lázár János kancelláriaminiszter többször megismételt ígérete szerint csökkentik az állami alkalmazottak számát.

– A jelenlegi kormánykoalíció 2010 óta ezt mondja, miközben soha annyian nem éltek az államból, mint most. A közigazgatásban dolgozók mellett a kedvezményezett vállalkozói kör hihetetlenül kibővült. Az állam tovább terjeszkedik, és minél inkább részletekbe menő, ügyintéző a gazdaságpolitika, annál nagyobb az ellenőrzési igény. Miután a feladat a

foglalkoztatás növelése, nem pedig a termelékenységé, ezt el is érik. Több emberrel állítunk elő ugyanannyi jövedelmet. Hogy ez miért vívmány, azt ne tőlem kérdezze.

– **Azért a versenyszférában is szép számmal vettek fel embereket, és mégiscsak kellemesebb probléma a munkaerőhiány, mint a tömeges munkanélküliség.**

– Elfeledkezünk arról, hogy az egymillió munkahely programja úgy hangzott pontosan: egymillió adófizető munkahely. A közmunka nem az. Híve vagyok annak, hogy lehetőleg minél többen legyenek munkában, mert ez erősíti a társadalmi kohéziót. Önmagában is érték, társadalmilag és gazdaságilag is, ha nincsenek kitaszított rétegek, akik gyűjtogatnak és betörnek. Ugyanakkor azon el kell gondolkozni, hogy ha 20 százalékkal nagyobb a foglalkoztatottság, mint nyolc éve, akkor csak meg kellene jelennie legalább 30 százalékkal nagyobb egy főre jutó jövedelemnek dollárban. Akkor nem húznának el mellettünk a versenytársak. Itt hihetetlen kommunikációs trükk van: kiemelnek mindenféle részszámokat, bemutatják, ami kedvező, elhallgatják, ami kedvezőtlen. Ennek következtében az a benyomásom, mintha a kormány bizonyos köreiből elhinnék a saját szövegüket. Az egészségügyben működhet a placebohatás, a hit gyógyító ereje, a gazdaságban azonban nem.

– **A bérek idén is 10 százalékkal felelhetnek?**

– Nehéz megítélni, mert termelékenységi oldalon nincs meg a fedezete, de van erre politikai nyomás, például a minimálbér és a szakmunkásbér-minimum emelésének formájában. És van gazdasági is, hiszen felfelé tolja a béreket, hogy nincs elég képzett munkavállaló. El tudom képzelni, hogy a választási évben továbbra is lendületes bérdinamika jellemzi majd a gazdaságot.

– **Az ellenzéki térfélen lát koherens gazdaságpolitikai elképzelést?**

– Az ellenzéki pártok rájöttek, hogy az átlagos választó nem program alapján, hanem arcokra szavaz. A Momentumnál voltak gazdaságpolitikai programkezdemények, de ők is felhagytak vele. A többi pártnál a szociális demagógia van előtérben, a Jobbiknál a bérunió, a baloldal ezt elkezdte átvenni, és még hozzáteszi, hogy a nyugdíjakat is emelik. Nem látom, hogy erős műhelymunka folyna. A kormányzati oldalon sincsenek már ilyen dokumentumok, csak a konvergenciaprogram, mert azt kötelező elkészíteni. Ilyen fokú kiüresedésre nem emlékszem az elmúlt harminc évből. Ha azt kérdezi, hogy az ellenzék programszinten tud-e alternatívát felmutatni a kormánnyal szemben, akkor a válasz az, hogy nem.

– Egy év múlva is beszélgetünk még a CEU budapesti épületében?

– Ha tavasszal befejeződné a kormányzati támadás, amit valószínűnek tartok, akkor a Nádor utcai épületben fogunk beszélgetni. Nincsenek olyan valóságos ütközőpontok, ahol áthidalhatatlan ellentétek feszülnének a kormány és az egyetem között. A CEU vezetése Budapesten akar maradni, nem fog keménykedni. A kormány részéről is meg kell tenni az engedményeket, abba kell hagyni a kampányt, vissza kell vonni a kamudiplomákról, az akkreditálatlan programokról szóló igaztalan vádakat. Ha kivesszük a kormánypártok kampánykommunikációs szempontjait, akkor nem tudom, mi hasznuk van ebből a konfliktusból. Valóságos problémát nem jelentő ügyből ekkora nemzetközi botrány kerekedett. Jó ez bárkinek? Talán szakmai betegség, de hiszek abban, hogy a gazdasági és politikai racionalitás összeér. A tervek szerint a campusbővítés folytatódik, de erről az egyetem a helyzet rendeződéséig nem dönt. Pedig ha létezik Soros-terv, akkor ez a fejlesztési program az.